

INTERJÚ

- 78 Orsós János Róbert: „Egy közös cél van:
az előítéletek és a sztereotipizálás elleni fellépés”
- 86 János Róbert Orsós: „Ein gemeinsames Ziel ist es,
Vorurteilen und Stereotypisierungen
entgegenzutreten”

Orsós János Róbert

„Egy közös cél van: az előítéletek és a sztereotipizálás elleni fellépés”

Interjú Beate Eder-Jordannal

Dr. Beate Eder-Jordan, az Innsbrucki Egyetem Összehasonlító Irodalomtudomány – Nyelv és Irodalom Intézetének tanáraként, illetve a RomArchive irodalmi szekciójának kurátoraként számos kiadványban tanulmányozta a cigány irodalmat és kultúrát. Az ausztriai tudományos szervezők egyike, aki elkötelezett munkájával évtizedek óta támogatja az osztrák cigánykutatások működését: számos konferenciát, felolvasást és tudományos/kulturális rendezvényt szervezett a témához kapcsolódóan. Beate Eder-Jordant kérdeztem a cigánykutatásokkal való kapcsolatáról, tapasztalatairól és az ausztriai romák, illetve a romakutatások szerepéről és jelenlétéről az osztrák tudományos életben.

Hogyan jött az ötlet, hogy éppen roma kutatásokkal szeretne foglalkozni? Mióta végez kutatásokat, és milyen tapasztalatai, benyomásai vannak?

Az Innsbrucki Egyetemen összehasonlító irodalomtudományt és spanyol filológiát tanultam, és az 1986/87-es tanévet Granadában, Spanyolországban töltöttem. A kutatási projekt keretében eredetileg azt terveztem, hogy a spanyol irodalom romaképét vizsgáljam különböző szerzőknél, mint például Cervantes vagy Garcia Lorca, de hamar rájöttem, hogy egy másik téma lényegileg jobban érdekelt: vannak-e roma férfiak és nők, akik íróként aktívak? Szerencsém volt. Granadában élt és dolgozott José Heredia Maya.

A spanyol író, költő, irodalomprofesszor és roma férfi, Heredia Maya mindenekelőtt az egyik flamenco-színházdarabja, a *Camelamos naquerar* által vált ismertté, melyben a romák üldöztetése egy álméltató közönség előtt lett előadva, behatóan, falmenco éneken és táncon keresztül. A premierre 1976 februárjában került sor, néhány hónappal Franco diktátor halála után.

Megismertem José Heredia Maya-t és műveit, és kapcsolatok kötődtek az „Asociación Gitana de Granada” egyesületéhez. Amikor Ausztriába visszajöttem, tanúja voltam az osztrák irodalom születésének. Ceija Stojka, egy holokauszt túlélő, 1988-ban Karin Berger, dokumentumfilmessel együttműködésben adta ki első könyvét: *Wir leben im Verborgenen. Erinnerungen einer Rom-Zigeunerin*.

GALÉRIA

Könyvének kiadásával Ceija Stojka rögtön több tabut is megdöntött. Roma asszonyként fedte fel magát, és ezzel családját is. A holokauszt témájáról írt, és a könyvének kiadásával felhagyott a szóbeli elbeszélés hagyományával. Mindezt asszonyként tette. Mit jelentenek ezen határok átlépései? Mennyi erőt követel, hogy magunkat rögtön több szempontból a normákon kívülre helyezzük? Tanulmányokban foglalkoztam ezekkel a kérdésekkel.

Különösen fontos volt számomra a találkozás az osztrák Mozes F. Heinschinkkel, a roma nyelv és kultúra szakértőjével, és a cseh Milena Hübschmannovával a prágai romológia megalapítójával.

Mozes Heinschink ifjúkora óta gyűjtötte különböző romani csoportok meséit, elbeszéléseit és dalait. A *Heinschink Gyűjtemény* (Sammlung Heinschink) hangfelvételei az Osztrák Tudományos Akadémia hangfelvétel archívumában található. Világszerte ez a legnagyobb gyűjteménye ennek a műfajnak. A *Heinschink Gyűjtemény*ből sok példány két nyelvű kiadásban is megjelent a klagenfurti Drava kiadónál.

Mozes Heinschinkkel és a romani közösség képviselőivel közösen számos egyetemi előadást tartottam az Innsbrucki Egyetemen a romák nyelve és kultúrája téma kapcsán.

Az 1980-as évek végén Mozes Heinschink nekem ajándékozta Holdosi József regényét: *Die Strasse der Zigeuner*. A nemzetközi roma irodalomban aligha van még egy olyan szöveg, amelyben a roma-lét olyan differenciáltan és kritikusan van megformálva, ahogy Holdosi regényében, melyben egy család három generációjának történetét beszéli el. Saját munkámban (*Geboren bin ich vor Jahrtausenden. Bilderwelten in der Literatur der Roma und Sinti*, Klagenfurt 1993) Holdosi regényével való beható foglalkozásnak központi szerepe volt.

Holdosi könyvének német fordítását sok éve elvették, viszont a 2014-es kiadás jól sikerült. A könyv *Die gekrönten Schlangen* címmel az *Innsbruck University Press*-nél lett

újra kiadva. Néhány hónapon belül jött hozzá négy kis kiadás is. A rendkívül pozitív recenziók – többek között Erich Hackl és Karl-Markus Gauß munkái járultak hozzá ehhez a sikerhez.

1990-ben résztvettem a Nemzetközi Roma Világkongresszuson Lengyelországban, és megismertem Matéo Maximoffot, Leksa Manuš, Rajko Djurićot és más szerzőket.

1994-ben Mozes Heinschinkkel és Lev Tcherenkovval közösen szerveztem meg az "Wege zur Roma-Literatur" (Utak a roma irodalomhoz) című kiállítást az Osztrák Nemzeti Könyvtárban, továbbá Ursula Hemetek-vel közösen egy öt napos olvasósorozatot az Osztrák Nemzeti Könyvtár Oratóriumában. Vendégeink voltak: Luminița Mihai Cioabă Romániából, Rajko Djurić az egykori Jugoszláviából, illetve Németországból, Holdosi József Magyarországról, Ceija Stojka Ausztriából és Milena Hübschmannová, Tera Fabiaanova, Ilona Ferková, és Emil Cina Csehországból.

Most egy nagyot ugrok a 2015-ös évhez. Az író Jovan Nikolić 2015 májusában "writer in residence"-ként egy hetet töltött az Innsbrucki Egyetem Filológiai-Kultúratudományi Karán. Jovan egyike a Nemzetközi Romani Irodalom Egyesület megalapítóinak. Az innsbrucki egyetemistáink és nagyközönség élhetett a lehetőséggel, hogy megismerjék Jovan Nikolić személyét és munkásságát.

Mennyire vannak jelen a romák az osztrák tudományos életben?

Az 1980-as évek óta, és az 1990-es évektől megerősödött azon tudósok száma Ausztriában, akik a romák nyelvével, történelmével és kultúrájával behatóan foglalkoznak, és egy szoros együttműködést tűztek ki célul a romákkal. Itt szeretnék ismét Mozes Heinschinkre utalni: ő volt az, aki a sok tudós és a kultúra iránt érdeklődők számára lehetővé tette, hogy roma férfakkal és nőekkel kapcsolatot köhessenek és hogy együttműködhesenek. Heinschink egy nem-roma férfi, felesége, Fatima Heinschink egy roma nő, a török „Sepečides” (kosárfonó) csoportból.

Már említettem Ceija Stojkat, aki Karin Bergerrel való együttműködésben adta ki a *Wir Leben im Verbogenen* című könyvet. Ez a kiadvány volt a legfontosabb kiváltója a roma polgárjogi mozgalomnak Ausztriában. Karin Berger két filmje is ismertté vált Ceija Stojkaról. Ceija (keresztneve egyszerre a művészneve is) nemcsak íróként, hanem festőként, mesélőként, énekesnőként, túlélőként és polgárjogi aktivistaként – nemzetközileg is – vált ismertté. 2013-ban bekövetkezett haláláig sok tudóssal, diákkal, egyetemistával és kultúraszervezővel dolgozott együtt, és 25 éven át meghatározta az osztrák romák kulturális életét. 2009-ben a „professzor” titulussal tüntették ki. Ceija Stojka a bécsi Amerlighaus Kulturálisközpontban workshopok keretében három év alatt körülbelül 12.500 diákkal dolgozott. A workshopok Christa Stippinger, a *vereins exile* és az *edition exile* vezetője által jöttek létre. Számos utazása során Ceija Stojka-t menyee, Nuna Stojka kísérte.

A romák 1993-ban váltak elismert osztrák népcsoporttá- ez egy óriási siker volt a fiatal polgárjogi mozgalomnak. Lehetségessé vált egy szoros együttműködés a romák és a tudomány képviselői között. A legfontosabb személyiségek egyike, aki síkraszállt az elismerésért, Rudolf Sarközi volt (1944-2016), az Osztrák Roma Kultúregyesület elnöke, és az Osztrák Szocialista Párt (SPÖ) aktív politikusa. Sarközi egy burgenlandi roma nő és egy bécsi szintó fiaként, a lackenbach-i nemzetiszocialista fogolytáborban,

Burgenlandban született. Sarközi számos tudóssal dolgozott együtt, többek között a történész Erika Thurnerrel, Gerhard Baumgartnerrel, és Florian Freuddal.

Ausztriában számos szoros együttműködés jött létre romák és tudósok között:

A lovári népzene hagyomány, lassú zenei műfaj, a lírikus dalok (loki gjili) és táncdalok (khalemaski gjili) csak az 1990-es évek kezdetén kerültek a csoport által belsőleg gondozás alá. Ezt a zene hagyományt a népzeneész Ursula Hemetek és Ruža Nikolić énekesnő tette a nagyközönség számára is megismerhetővé. Mára Hemetek részben kritikusan tekint tevékenységeikre. Azt írja: "Nekünk, kutatóknak részünk van abban, ahogy a közösségek zeneileg önmagukat identifikálják, kérdéseink, felvételeink, és publikációink által befolyásoljuk a 'terepet', és a kérdés az nyitott, hogy vajon bizonyos tekintetben nem együtt találjuk-e fel a romák hagyományát és etnicitását." Hemetek "együttfeltalálással" Eric Hobsbawm és Terence Ranger 1983-as könyvére, *The Invention of Tradition* utal.

Dieter W. Halwachs irányítása alatt kiváltképp sikeresen alakult Emmerich Gärtner-Horváth és a Burgenlandi Romák Egyesületének más tagjainak a Gratzki Egyetem szociolingvistáival való együttműködése. A burgenland-roman romani változata manapság a legjobban leírt romani variánosok egyike világszerte. A [romani] Projekt keretében a Gratzki Egyetemen egy terjedelmes adatbázis állt össze a nyelv, a történelem, a kultúra, és a romák szociokulturális helyzetének kapcsán, mint például a *Romlex*, *Romafacts*, *Rombase*, *Qualirom*, és a *Romane lila*.

A nyelvész Petra Cech a Sepečides csoportból származó Fatma Heinschinkkel való együttműködés által lehetségessé vált, hogy a romaninak ezt az eddig kodifikálatlan non-vlach változatát leírják. Fatma Heinschink és Petra Cech számára ugyanaz volt érvényes mint Ruža Nikolić-Lakatos és Ursula Hemetek, Ceija Stojka és Karin Berger, Ceija és Christa Stippinger, Ceija és Gerald Kurdoğlu Nitsche, Emmerich Gärtner-Horváth és Dieter Halwachs, Gitta Martl és, lánya, Nicole Sevik és Erika Thurner – de mindenekelőtt Mozes Heinschink és a nemzeti / nemzetközi romani- csoportok számára: nemcsak tudományos, szakmai kapcsolatok, hanem sokkal inkább barátságok alakultak ki, melyeket évtizedek óta ápolnak. Itt meg kell említeni Ilja Jovanović-ot (1950-2010), szerzőt és a Romano Centro egykori elnökét is, aki sok tudóssal szoros együttműködésben és baráti viszonyban állt.

A *Romane Thana* (Romák helyei) című kiállítás által a romák hatalmas jelenlétet szereztek a nyilvánosságban:

A *Romane Thana* kiállítás betekintés nyújt az osztrák romák és szintik történelmébe és múltjába. A kiállítás középpontjában romák és szintik 11 dokumentarisztikus és művészi pozitúrája állt, mint a külső ábrázolás uralkodó és gyakori sztereotípiáinak ellen narratívái. A *Romane Thana* a jelenlegi élethelyzetből indul ki. A történet olyan mértékben lett tematizálva, hogy, mint ahogy az ismeret megköveteli, hogy megértsük a jelent. (...) A *Romane Thana* kiállítás a *Romano Centro*, *Initiative Minderheiten*, *Wien Museum und Landesmuseum Burgenland* együttműködése által jött létre. A kiállítás 2015. február 12-15-ig volt a Bécsi Múzeumban, és körülbelül 23000 vendég tekintette meg. A *Landesgalerie Burgenland*-ban is látható volt, és 2017 májusától októberig a bregenzi *voralberg museum*-ban is jelen lesz.

Utaltam már Heinschink Gyűjteményre, melyet a bécsi Osztrák Tudományos Akadémia hangfelvétel archívumában található. A népzeneész, Christiane Fennesz-Juhász, aki Mozes Heinschinkkel közösen archiválta a hangdokumentumokat, a

GALÉRIA

gyűjteményt virtuális Romane Than-nak, a romák virtuális helyének nevezte. „Tekintettel a Heinschink Gyűjtemény tartalmára, világszerte alig összehasonlítható egyedi írások bizonyítékaként, ma már sok esetben a romák történelmi, kulturális bizonyítékaiként van jelen.

Mondhatunk még többet a „Romák és a tudomány Ausztriában” témáról. Katharina Janoska, egy fiatal roma nő Burgenlandból, összehasonlító irodalomtudományi tanulmányait Bécsben végezte el diplomamunkájával, amit közzétett: *Irodalom a romákról és romáktól: Különbségek és hasonlóságok* címet viseli a könyve, ami 2015-ben a *lex liszt 12* kiadásában jelent meg Oberwartban. Katharina Janoska a moderátora az ORF Burgenland „*Servus Szia Zdravo Del tuha*” című négy nyelvű televíziós magazinnak.

A legfontosabb szerepre, melyet Mirjam Karoly töltött be, Erika Thurner hívja fel a figyelmet: Mirjam Károly nemcsak a roma népcsoport munkáját támogatja Ausztirában (2014-ben már harmadik alkalommal választották be a népcsoport tanácsadó testületébe), hanem ezt már a nemzetközi porondon is elvégezte. A 2007-es évben a priština OSZE kisebbségi/roma-kérdések tanácsadójának nevezték ki. A politikatudós célul tűzte ki a roma nők társadalmi integrációját, a láthatóság és figyelembevétel normarendjét a politikában. Saját maga számára – mint képzett fiatal nő – normálisnak tekinthető a szerepvállalás a politikában és a nyilvánosságban.

Mennyire vannak jelen a romakutatások az osztrák tudományos világban?

Itt a *Roma und Travellers. Identität im Wandel* című kiadvány bevezetőjéből szeretnék idézni. Ezt a könyvet Erika Thurnerrel és Elisabeth Husslillel szerkesztettük 2015-ben. A bevezetőben azt bíráltuk, hogy, a roma tanulmányok (Romani Studies) az európai oktatási intézményekben, kevés kivételével, oktatási tantárgyként vagy főiskolai/egyetemi szakként továbbra sem elérhető. – Ez a kritika Ausztriára is vonatkozik.

“Európában a romák jelenlegi helyzete odaiág vezetett, hogy ezt a témát ma nagyobb nyilvánosság illeti. A tudományos publikációk száma évről évre emelkedik és a kritikus népszerű tudományos művek, valamint az újságírói vélemények is felkavarják a diskurzust. De továbbra is hiányzik egy széleskörű információs és felvilágosító kínálat a többségi lakosság számára – minden oktatási intézményben. A roma tanulmányok majdnem minden főiskolán- külföldön is- még mindig nem tantárgy. Vannak egyetemi előadások a roma kisebbség törtéleméről, kultúrájáról, irodalmáról és nyelvéről, ám ez csupán egy-egy előadóhoz kapcsolódó egyéni kezdeményezés.”

Az anticiganizmus problémájának jelenségei – az emberekkel szembeni rasszizmus, amelyek a “cigány” idegenként való azonosítása – mindazonáltal csak nagyon korlátozottan jutnak el a roma nőkhöz a támogató- és képző programokon keresztül. A többségi társadalom számára szükségesek az átfogó képzési, ismeretterjesztő programok. Mindaddig, amíg a romák és travellerek kultúráját nem tartják megbecsült, akár vonzó tudásnak a társadalmunkban, mindaddig, amíg a témához szükséges oktatás és tájékoztatás nem lesz adott, amíg az áthagyományozott sztereotípiák és klisék továbbélnék, a régi és megújult előítéletek tere és elterjedése erősödik, megfertőzve a teljes társadalmat.”

Ausztriában pedig sok kiadvány, konferencia, workshop, kulturális program, egyetemi előadás és nemzetközi projekt van – de a kínálat nem vagy alig intézményesített. Amikor a mindenkori tanulók, kutatók iskoláikat vagy egyetemeiket elhagyják, mert például nyugállományba vonulnak, a roma tanulmányok (Romani Studies) területén a folytonosság semmilyen módon nics biztosítva.

Ausztriában vannak olyan kutatóközpontok, melyek lehetővé teszik a kapcsolatot és az aktív eszmecserét a roma kutatás szakértői számára?

Az előző kérdésnél kritikusan megjegyeztem, hogy az egyetemeken alig vannak rögzítve a roma tanulmányok. Mindazonáltal, ami pozitív hír, hogy számos egyetemen élénk kutatási és oktatási tevékenység zajlik, ahol több személy aktívan, évtizedek óta foglalkozik a témával.

Az Innsbrucki Egyetem Politikatudományi Intézetében egyetemi hallgatók több generációját képezte a történész és professzor, Erika Thurner. 1980 óta Ausztria első tudósnojeként a romák nemzetszocialista és szociopolitikai helyzetét végiggondolva adta ki úttörő tanulmányait. Kutatásai és elkötelezettsége változásokat idézett elő a romák és szintik áldozatelismerésének területén.

Már említettem a Dieter W. Halwachs által vezetett Gratz Egyetem Romani-Projektjét, amelyben az 1990-es évek elején a romákkal való szűk együttműködésben nagyszabású projektek valósultak meg, amelyek Grazot a romani nyelv kutatásának

egyik nemzetközi központjává tette. További információ a Romani-Projekts weboldalán érhető el a sokféle együttműködésről.

Ursula Hemetek vezeti a Népzene-kutatás és Népzene-tudományi Intézetet a Bécsi Zene- és Előadóművészeti Egyetemet. Az 1990-es évek kezdete óta a kutatásban és az oktatásban nagy hangsúlyt fektet a roma tanulmányokra (Romani Studies), nagy számban szervezett (és szervez továbbra is) tudományos és kulturális rendezvényeket, publikációs listája elismerésre méltó. Az intézet archívumában nagyszámban kerültek rögzítésre a romák zenéjéhez és kultúrájához kapcsolódó hangfelvételek.

Az Innsbrucki Egyetemen a 90-es évek óta foglalkozom roma és traveller tanulmányok kutatásával és oktatásával. Sok egyetemi előadást Mozes F. Heinschinkkel és a roma közösség tagjaival közösen valósítottam meg. A neveléstudós, Peter Söger is oktatott és kutatott a roma tanulmányok területén az Innsbrucki Egyetemen.

Ugyancsak említettem már a bécsi Osztrák Tudományos Akadémia hangfelvétel archívumát. Ez az egyik legfontosabb helyszín Ausztriában, ahol a romák kultúrája archiválásra kerül. A *Heinschink Gyűjteményt*, és a roma kultúra más gyűjteményeit fogja gondozni. A *Heinschink Gyűjteményből* számos kiadvány jelent meg mesékkel, elbeszélésekkel és dalokkal a klagenfurti Drava-Verlag könyvkiadónál.

Mozes F. Heinschinket magát "kutatócentrumként" nevezem: minden beszélgetés során tanulni tőle valami újat, minden kérdésben állást tud foglalni, hatalmas tudása van. Ezt meg is osztja mindenkivel, egy kollegiális, bartátságos, humorteli és önzetlen módon.

Ausztriában több roma egyesület a kultúra, de a kutatás központja is, mint például a bécsi Romano Centro Egyesület, a burgenlandi Roma-Service és az Osztrák Romák Kulturális Egyesülete Bécsben. Fontosak továbbá a folyóiratok, melyeket az egyesületek adnak ki. Az Initiative Minderheiten Egyesület számos projektet megvalósított, miként a Romane Thana kiállítást, együttműködésben a Romano Centro Egyesülettel. A Roma Service Egyesület, amely egy blogot is vezet, többek között a túlélő-kiadványokat, a Mri Historija és Amari Historija is létrehozta.

Ausztriában a Romani Studies (roma tanulmányok) területének fiatal kutatógenerációjához tartozik többek között Barbara Tiefenbacher, Barbara Schrammel-Leber, Elisabeth Hussl, Stefan Benedik és Ferdinand Koller.

A RomArchive kurátoraként Ön az irodalmi szekcióért felelős. Mit gondol a Romarchive kezdeményezéséről és társadalmi hatásáról?

Kezdjük a projekt rövid leírásával, ahogyan a RomArchive weboldalán is olvasható: "A RomArchive a szintik és romák nemzetközi digitális archívumaként jött létre – minden műfaj művészetének folyamatosan növekvő gyűjteményeként, a történeti dokumentumok és a tudományos szövegek bővítése érdekében. Ellentétben a "hegemónikus" archívumokkal, melyekben a romák és szintik legtöbbször kizárólag sztereotíp módon ábrázolódnak, a RomArchívban az önreprezentációjuk áll a középpontban."

A romák és travellerok irodalmával és kultúrájával való tevékenyedésem kezdete óta elbűvölnek egyrészt a szóbeli és írásos szövegek, de a romákkal, szintikkel, travellerekkel, és a kül- és belföldi kollégákkal való személyes kapcsolat is.

Az irodalom szekció kuratori feladatát közösen végzem a nyelvész, Petra Cehhel, Christiane Fennesz-Juhász, Mozes Heinschink és tudósok egy nemzetközi csapata is

támogatja munkánkat. A magyarországi roma irodalomról Beck Zoltán, Orsós János Róbert, és D. Magyar Imre ír.

Az irodalmi szekcióban romák, szintik és travellerek irodalmi alkotásait akarjuk – példák alapján- láthatóvá tenni, mind írásban rögzített, mind a szóbeli elbeszéléshagyományt, az internet- és gyermek/ifjúsági irodalmat.

Az a nagyszerű lehetőség adódott ily módon, hogy a többi terület kurátorával és a nemzetközi tanács tagjaival is folyamatos eszmecsere folytathatók.

A kurátorok: Junghaus Tímea (képzőművészet), Bársony Katalin (film), Petra Gelbart (zene), Isaac Blake (tánc), Miguel Ángel Vargas Rubio és Dragan Ristić (színház és dráma), André Raatzsch (fénykép politika), Thomas Acton, Angéla Kóczé, Anna Mirga-Kruszelnicka és Jan Selling (romák és szintik polgárjogi mozgalma), Karola Fings (szintik és romák nemzetszocialista üldöztetésének korai beszámolóí). Markus End az anticiganizmus projektjének tudományos felügyeletéért felelős.

A Kulturstiftung des Bundes in Deutschland által támogatott projektet Isabel Raabe és Franziska Sauerbrey kezdeményezte. A technikai megvalósításért a berlini Deutschen Kinematik felel. A RomArchive a következő célt követi: "Vannak elbeszélések, melyek épp a (romák) különböző nemzeti és kulturális identitásának heterogenitását tükrözik vissza. Egy évszázados és a jelenben is élénk, sokoldalú művészeti és kulturális produktum gazdagsága, amely az európaival szorosan összefonódott, nyilvánosan is látható és hozzáférhető lesz. A projekt ily módon kíván szembeszállni a makacsul fennálló előítéletekkel és idegenképekkel. Következésképp a RomArchiv nemcsak Európa legnagyobb kisebbségére fordítja figyelmét, hanem Európa többségi társadalmaira is."

A RomArchive Projektben sokan dolgoznak együtt, különböző nemzeti és kulturális identitással. Egy ilyen együttműködés nem zajlik konfliktusmentesen, a céloknak és munkafolyamatoknak összehangoltnak kell lenniük. Egy közös cél van: az előítéletek és a sztereotípiázás elleni fellépés. Örülök, hogy közreműködhetek ebben a projektben és remélem, hogy minden, a projektben érdekelt személy együtt sikeres lehet, mialatt a romákról és szintikről szóló romantizáló, rasszista diskurzusokkal szembeállítják a romák és szintik önreprezentációját. Romák, szintik, travellerek évszázadok óta sztereotip képekben kerülnek megjelenítésre. Ez a túrhetetlen állapot az, amivel a RomArchive szembeszáll.